

27. 4. – 1. 5. 2026

60. ROČNÍK

AKADEMICKÝ PREŠOV

28. 4. / UTOROK

ÚVODNÍK

Úvodník v strede týždňa by sa mal volať ústredník. To by však evokovalo, že úvodník zo stredy týždňa je najdôležitejší zo všetkých, a to nie je celkom pravda. Navyše, ústredník pôsobí ako slovo z doby pred rokom 1989. Čo by napokon až tak nevadilo. Naši vládni predstavitelia nás do tohto obdobia všemožne ťahajú. A my sa bránime. Lebo ešte máme silu. Ešte nie sme apatickí. Ešte nechceme všetci z tejto krajiny odísť. Myslíme si, že to robíme pre seba, pre svoje deti, pre ľudí, ktorí navštevujú kultúrne podujatia nepodporené Fondom na podporu umenia, nepokryté finančnými prostriedkami z Ministerstva kultúry.

Máme najhoršiu ministerku kultúry v celej histórii našej krajiny – povedali by ľudia v Rusku, ak by tam mali ministerku kultúry a mohli na ňu čokoľvek zlé povedať. My takú máme a dokonca to môžeme aj povedať. Ale to je tak asi všetko, čo môžeme. Pretože našu ministerku neohromia petície za jej odvolanie, ktoré podpísalo dohromady 180 000 občanov Slovenska. Dvakrát. Neohromia ju ani protesty, na ktorých sa zúčastnilo 14 000 ľudí – zväčša pracujúcich v oblasti kultúry, umenia a kultúrneho priemyslu.

A potom je tu Machala. Teraz všetci vieme, že je to priezvisko úradníka na Ministerstve kultúry, ktorý je vlastne ministrom – čo všetci vedia, okrem ministerky. Toto priezvisko sa zanedlho stane slovesom a jeho významom bude označovať konanie, pri ktorom sa rozhoduje bez koncepcie, len za účelom deštrukcie akejkoľvek hodnoty – je jedno, či hmotnej, alebo nehmotnej. Uvediem príklad: „Tá zlostná žena machala od rána do večera.“

Ústredníkom tohto úvodníka by mohol byť ešte Matúš Oľha, ale keďže limit počtu znakov sa autorovi tohto príspevku radikálne kráti, musí obetovať anekdotu o tom, ako sa divadelný režisér zaslúži o to, že na Fonde na podporu umenia úplne zanikne podpora pre nezávislé divadlo a že štipendia budú vyhlásené pre všetky druhy umenia okrem divadla. K tomu sa viaže nové citoslovce zaradené do slovenského jazyka: Ojha!

Michal Ditte

REFLEXIA

Cyrilo-metodské divadlo, UCM, Trnava: Polohy k náklonnosti

Šesť polôh náklonnosti sa stáva intímnou výpoveďou jedného moderného človeka neschopného ich rozlíšenia a správneho výberu. Predstavenie je koncipované netradične: rozhlasová hra sa stáva jedinou auditívnou zložkou, doplnenou nemými výkonmi hercov (pravda, až na záverečné slová utopickej, čistej „polohy“). Výrazne symbolické sú farebné šnúrky, reprezentujúce každú z polôh: Tereza (ako niečo, čo by sme mali chcieť, pretože je to objektívne správne) je zelená, čistá Amanda, ktorá dopĺňa všetko, čo nám chýba, je modrá a ohnivá Karolína horí červenými šnúrkami. Osudy všetkých troch žien sú s ich nevedomím prepletané Samuelom, a to aj doslovne: Samo zo spomenutých farieb pletie a vzápätí rozpletá vrkoč, na rukách žien šnúrky preväzuje, nahrádza jednu druhou podľa svojich sebeckých potrieb.

Síce tvorí pár s Terezou, zároveň však balansuje na hranici iných polôh s ikonickou poznámkou: „Veď predsa, pokiaľ sme sa nepobozkali ani sme spolu nespali, tak to nie je podvod!“

Generačná problematika mladého človeka, nekompetentného rozlíšiť hranice medzi ideálom očakávaného a skutočnou túžbou, v priestore, kde sa fragmenty jeho činov, slov a gest prevrhávajú do záverečnej ľahostajnosti, tak v tomto podaní dostáva nový, inovatívny a krásne symbolický nádych.

Lucia Šarišská

REFLEXIA

DS NABOSO, ZUŠ J. ROSINSKÉHO, NITRA: Výkrik

Kto nepočuje to vrieskajúce ticho? Druhý apečkový deň divadelný súbor NABOSO uviedol svoju inscenáciu *Výkrik*. Nejde o „výkrik“ expresionistu, k čomu názov prirodzene odkazuje, ale o zvolanie nevypočutého jedinca stagnujúceho v komferte vlastného nepohodlia.

Štylizované pohybové etudy nonverbálne rozpovedajú osobné príbehy aktérok. Veľmi abstraktným spôsobom komunikujú pocity človeka v zúfalej životnej situácii – človeka túžiaceho po bazálnych istotách, vypočutí a porozumení, ktoré mu nie je dopriať. Téma sa rozhodne dotýka mnohých, avšak na dostatočné porozumenie veľmi implicitného prevedenia danej témy divák potreboval „skúsené oko“. Neopomenuteľné boli fyzické výkony oboch hlavných herečiek, ktorých „showroom“ možností (na tému človek vs. predmet) minimálne zaujal.

Proces ich cyklických pokusov o vymanenie sa z „čohosi“ vyjadreného predmetmi bol po celý čas takmer identický. Duálne idúce etudy, neskôr princíp boja s istou vyššou mocou, azda so samým sebou, ktorý prvotne pôsobil funkčne, následným zopakovaním stratil svoju pôsobnosť. Nešťastná duplicita odoberala váhu rozhodnutí, pokusov a metafor nesúcich názor, postoj či prosbu o pomoc.

HELP – práve pomoc bolo slovom, ktoré herečky počas väčšej časti predstavenia neidentifikovateľne písali kriedou na zem. Kričalo ich ticho dostatočne nahlas? Práve prosba o pomoc je prvým a najdôležitejším krokom, ktorý musí urobiť každý „topiaci sa“. Samozrejme, je preto veľmi žiaduce otvárať témy duševného zdravia a ideálne si dostatočne často pripomínať, že pomoc existuje.

P. S.: NABOSO boli fakt naboso.

Karolína Šamajová

REFLEXIA

Slovenské komorné divadlo Martin: Bačova žena

Završenie

Tak ako symbolicky začína novú dekádu a zároveň Akademický Prešov retrospektívne spomína na svoje minulé ročníky, Slovenské komorné divadlo Martin slovami svojho riaditeľa Tibora Kubičku plní sen Mironovi Pukanovi a na samotnom festivale uzatvára trilógiu inscenácií, z ktorých dve sa úspešne predstavili už počas minulých ročníkov. Po titu-

loch s dominantnými ženskými hrdinkami *Iokasté a Hekuba* prichádza martinský súbor s hrou *Bačova žena* od slovenského dramatika Ivana Stodolu.

Režisér Lukáš Brutovský vytvoril inscenáciu, ktorú možno označiť za totálne divadlo, kladúce rovnocenné nároky na všetky zložky scénického tvaru. Scénický priestor – šikmá plocha vyskladaná z obdĺžnikov – vizuálne i koncepcne nadväzuje na predchádzajúce časti trilógie. Funguje ako mnohotematický znak: metafora drsných dedinských vrchov, symbol existenciálnej samoty či nestability. Práve motív (ne)stability sa v scénografii efektne dopĺňa s tanečnou choreografiou, prevládajúcou najmä pri postave Evy.

Brutovský pracuje s princípom stop-time, keď postavy ustrnú v tenznej, dramatickej póze. Divákovi tým evokujú maľované obrazy, ktoré len zdánlivo vyjavujú pokojnú dedinskú idylu. Tento rozmer komplementuje aj hudobná zložka prítomná takmer nepretržite, čím vytvára dojem soundtracku. Miestami nadobúda charakter kontrapunktu, keď stojí priam proti postave či hercovi, ktorý jej intenzitu musí prekričať.

Interpretácia *Bačovej ženy* ako slovenskej antiky sa neprejavuje len vo výtvarných detailoch (masky na tvárach synov), ale predovšetkým vo všadeprítomnej ananké – osudovej neodvratnosti. Cez preexponované herecké akcie a vysoké dramatické napätie tak dej dospieva k nevyhnutnej katastrofe – (samo)vražde hlavnej hrdinky. Záverečný obraz detí v lúčoch svetla funguje ako finálny stop-time. Budúcnosť „detí nešťastia“ je determinovaná ako pokračovanie osudového kruhu, ktorý inscenácia načrtla.

Zuzana Rimáková

REFLEXIA

BATYSKAF, BRATISLAVA: Život, zázraky, extázy a zjavenia blahoslavenej panny, sestry Juany de la Cruz

Boh nie je mŕtvy, boh je žena!

Bratislavské divadlo BATYSKAF svojou inscenáciou, v skrátenej názve *Život Juany de la Cruz*, v publiku rozprúdilo rozhorčenú debatu. Zanechajúc bulvárnu vložku, bola téma posledného utorkového predstavenia Akademického Prešova 2026 naozaj kontroverzným, no rozhodne zaujímavým priestorom pre diskurz.

Divák mal možnosť sledovať, resp. počúvať o živote, zázrakoch a extázach Juany de la Cruz, so scénickým obohatením, ktoré, snád' bez urážky, môžem nazvať monodramou. Životný príbeh blahoslavenej panny bol doplnený o množstvo faktografických, no prekvapivých informácií týkajúcich sa nahliadania na pohlavie, otázok identity a pohlavných

tranzícií v kontexte cirkevného prostredia v 17. storočí. Zdroje svojich textov premietali priamo na scéne. Referenčnými odkazmi tak podporili akademickú relevanciu spomínaných „neuveriteľných“ skutočností.

Uvedený pojem androgýnna postava (zjednodušene obojpohlavná bytosť vzbudujúca sa proti bohom z antickej mytológie, v dnešnom kontexte synonymum hermafroditizmu, resp. ľudskej intersexuality) spájajú tiež s osudom sestry de la Cruz, ktorá podľa svedectiev i vlastných záznamov silne pracovala s myšlienkou pohlavnej identity. Niekoľko fyzických znakov i isté vlastnosti, ktoré si v kontexte vrcholiacej inkvizície a cirkevného absolutizmu dovolím nazvať mužské, vypovedajú o jej inovatívnom, nekonvenčnom a odvážnom prístupe. Identifikovateľné sú tiež jej feministické tendencie. Metafora obrovskej sukne na javisku podporila tézu boha vychádzajúceho zo ženy, ktorého možno interpretovať ako ženskú bytosť v mužskom tele. Kristus ako matka – matka sveta i ľudí v ňom.

Rozdiel v pohlaviach, obohatený o myšlienku, v ktorej každý človek disponuje mužským duchom a ženskou dušou, prináša podnetný vklad do danej problematiky. Hoci táto téma narúša ideály falocentrickej spoločnosti a reaguje na známy výrok Friedricha Nietzscheho „Boh je mŕtvy“, na základe predstavenia Batyskafu skromne a nadľahčene usudzujem, že boh nie je mŕtvy. Boh je žena!

Karolína Šamajová

UNIVERZITA DIVADLA

Veľké domáce a zahraničné projekty Petra Scherhaufera prof. PhDr. Dagmar Inštitovská, DrSc.

Divadlo môžeme niekedy vnímať len ako naučené texty, ktoré herci recitujú na javisku, no opak je pravdou. Aj keď sa môže zdať ako uzavretý tvar, Peter Scherhauffer nám ukázal, že divadlo dokáže byť voľným priestorom pre predstavivosť. Z prednášky prof. Inštitovskej sme sa oboznámili s jeho „konceptiou nepravidelnosti“, kde sa stierajú hranice medzi realitou, experimentom a scenárom. Najdôležitejšie na tom je hľadať hĺbku a pravdu, nielen slová a formy, ktoré slúžia poriadku.

Zaujímavým momentom bol pre mňa fakt, že Scherhauffer prirovnával divadlo a jeho prípravu k ľadovcu. Na scéne síce vidíme finálny a perfektný výsledok, no za ním sa skrýva ne-skutočne veľa času stráveného skúškami, hľadaním materiálov a diskusiami s odborníkmi. Pobavenie nie je hlavným cieľom predstavenia; tvorba sa má snažiť vnútorne zmeniť všetkých účastníkov.

Na prednáške sme zistili, že Peter Scherhauffer zanechal kúsok svojej tvorivosti aj u nás na východe. Prostredníctvom projektov, ako KEMU CE TREBA v Prešove, alebo predstavení u našich susedov v Košiciach (napríklad so známym Mariánom Čekovským), prepojil svetovú tvorbu s lokálnym kontextom. Táto prednáška mi ukázala, čo skutočne obnáša premyslená režisérská práca. Režiséra, ako bol on, už len tak nevidíme.

Daniela Zelinková

SPRIEVODNÝ PROGRAM

Keď sloboda nie je tichá

Druhý deň Akademického Prešova spojila nenápadná téma – téma slobody hovoriť, tvoriť a provokovať. Dá sa vôbec robiť umenie bez silnej potreby niečo vypovedať a istej dávky drzosti?

Program otvorila beseda s Kristiánom Lazarčíkom o jeho knižnom debute *Enfant terrible si kupuje jednosmerný lístok*. Zbierka ôsmich poviedok ponúka cynický, no zároveň citlivý pohľad na vzťahy medzi mladými ľuďmi, či už medzi sebou, alebo voči samým sebe. Ukážky z knihy predstavili dusné prostredie plné brutality, surového jazyka a čierneho humoru, ktorý prichádza práve vo chvíli, keď by sa možno radšej nemal smiať. Diskusia sa dotkla aj problematiky queer literatúry. Moderátorka a editorka knihy, profesorka Marta Součková, poznamenala, že queer literatúra sa pomaly prestáva vnímať ako problém, ktorý treba riešiť, ale ako úplná norma. Je preto ešte potrebné nálepkovanie, nespôsobuje to len ďalší spôsob vyčleňovania?

V priestoroch univerzitnej knižnice pokračoval program až do poludňajších hodín. Profesorka Dagmar Inštitovská predstavila poslucháčom svoje hlboké znalosti o osobnosti Petra Scherhaufera a jeho realizovaných projektoch. Spoluprotvorca poetiky Divadla Husa na provázku skúmal vo svojom experimentálnom laboratóriu, kam až možno posunúť hranice divadelnej tvorby a výpovede. Kam sa až dostane ľudská zvedavosť a kto zodpovie na jej otázky?

Posledné dva sprievodné programy boli venované 60. výročiu Akademického Prešova. Študenti druhého ročníka mediálnej kultúry Prešovskej univerzity predstavili krátky dokumentárny film mapujúci vývoj festivalu. Film pripomenul

jeho vrcholy aj slabšie obdobia, pričom pamätníci sa stále vracali k jednej myšlienke – slobode, ktorú im Akademický Prešov poskytoval.

Pohyblivé obrázky následne vystriedali fotografie Petra Kalinského, z ktorých energia vystupovala priamo z rámov. Keď sa mladý veterinár pohyboval v 80. a 90. rokoch v ruchu Akademického Prešova, pravdepodobne netušil, že raz jeho snímky budú cenným historickým svedectvom. Ľudia zachytení na fotografiách nie sú jednotlivci, ale sú súčasťou jedného veľkého diania. Táto súdržnosť je pripomienkou, že len v jednote sa môže spoločnosť posúvať vpred. Vpred, nie vzad.

Vieroslava Grossrubatscher

PREDSTAVUJEME

AP Board

Karol Horák

Slovenský prozaik, literárny a divadelný vedec, vysokoškolský pedagóg a jeden z najvýznamnejších súčasných slovenských dramatikov. Narodil sa 13. septembra 1943 v Katarínskej Hute. Absolvoval Filozofickú fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove, kde sa už počas štúdia venoval prozaickej a básnickej tvorbe. Jeho texty boli publikované v školských časopisoch, almanachoch i v rozhlase. Svojou tvorbou a pedagogickou činnosťou významne ovplyvnil slovenské divadelné a literárne prostredie.

Miron Pukan

Vysokoškolský pedagóg, literárny a divadelný vedec, ktorý sa umeleckému prednesu venoval už počas stredoškolských rokov, keď úspešne vystupoval na Hviezdoslavovom Kubíne. Vyštudoval estetiku, slovenský jazyk a literatúru na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity. V súčasnosti pôsobí na Inštitúte slovakistiky a mediálnych štúdií Prešovskej univerzity v Prešove. Je autorom odborných štúdií, editorom viacerých publikácií a aktívne sa podieľa na hodnotení interpretačných súťaží, festivalov a prehliadok doma i v zahraničí.

Diana Laciaková

Odborníčka v oblasti divadelnej vedy, estetiky a umeleckého prednesu, ktorá pôsobí v Bratislave aj v Prešove. Absolvovala štúdium estetiky, slovenského jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity. Vo svojej odbornej činnosti sa venuje najmä súčasnému slovenskému divadlu, alternatívnemu a dokumentárnemu divadlu, ako aj problematike rozhlasovej dramatickej tvorby. Spolupracuje so Slovenským rozhlasom, kultúrnymi inštitúciami a venuje sa lektorskej, porotcovej i redakčnej činnosti.

Kristína Uhráková

Grafická dizajnérka a zakladateľka štúdia Pressink, ktorá sa špecializuje predovšetkým na techniku letterpress. Vo svojej tvorbe prepája tradičné remeselné postupy s moderným dizajnovým prístupom a venuje sa najmä typografii. Jej práce sú charakteristické citlivou prácou s detailom, tvarom písmen a precíznym vizuálnym spracovaním. Svojou tvorbou prináša originálny pohľad na súčasný grafický dizajn.

Štefan Kolšovský

Fotograf a odborník v oblasti vizuálnej dokumentácie, dlhodobo spájaný s Prešovskou univerzitou. Podieľa sa na umeleckej prezentácii a dokumentovaní významných akademických i kultúrnych podujatí vrátane festivalu Akademický Prešov. Jeho tvorba zachytáva atmosféru podujatí s dôrazom na detail a autentickosť momentu. Svojou prácou významne prispieva k vizuálnej identite univerzitných projektov a kultúrnych aktivít.

Chiara Matúžová

OZ Akademický Prešov

Festivalový denník ÁPEČKOVINY 1/2026, Šéfredaktor: Michal Ditte, Redakcia: Zuzana Rimáková, Karolína Šamajová, Vieroslava Grossrubatscher, Milica Petrušová, Lucia Šarišská, Grafička: Kristína Uhráková

u. fond na podporu umenia

lu Inštitút Liszta Mladarské kultúrne centrum Bratislava

AkademickýPrešov
 akademickypressov

Viac informácií: www.ap.unipo.sk